

KAUPUGINHALLITUKSEN LAUSUNTO TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUKSEEN VUODELTA 2025

Lohjan kaupunginvaltuusto käsitteli vuoden 2025 tilinpäätöksestä laaditun arviointikertomuksen 15.6.2026 § 57. Kaupunginvaltuusto kehotti kaupunginhallitusta antamaan valtuustolle lokakuun 2026 loppuun mennessä kuntalain 121 §:n tarkoittaman lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Lautakunnat ovat käsitelleet arviointikertomuksen omalta osaltaan seuraavasti:

- Tekninen lautakunta 19.8.2026 § 119
- Kaupunkikehityslautakunta 20.8.2026 § 87
- Ympäristöterveyslautakunta 25.8.2026 § 34
- Sivistyslautakunta 26.8.2026 § 119
- Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 2.9.2026 § 80
- Työllisyys- ja elinkeinolautakunta 22.9.2026 § 45

Tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa esittämät arviot on raportissa esitetty palvelukokonaisuuksittain (konserni, kaupunkirakennetoimiala ja sivistystoimiala) siten, että arvio ja siihen laadittu selvitys ovat raportissa peräkkäin. Raportin loppuun on koostettu tarkastuslautakunnan eri teemoista tekemät huomiot vastineineen.

Konsernipalvelut

Tarkastuslautakunnan arviot, talous:

Lohjan kaupungin talous toteutui vuonna 2025 pääosin talousarvion mukaisesti, mutta tilikausi jäi 1,5 milj. euroa alijäämäiseksi. Verotulot jäivät selvästi ennakoitua heikommiksi erityisesti työllisyystilanteen ja yhteisöverokertymän laskun vuoksi, mutta tätä kompensoi käyttötalouden hyvä kulukuri ja valtionosuuksien kasvu, minkä ansiosta toimintakate toteutui talousarviota parempana. Vuosikate oli 19,5 milj. euroa eikä riittänyt kattamaan poistoja täysimääräisesti. Kaupungin velkaantuminen jatkui ja omavaraisuusaste heikkeni, mutta merkittävä kumulatiivinen ylijäämä antaa edelleen puskuria tuleville vuosille, vaikka talouden tasapainottamistarve säilyy olennaisena.

Kaupungin kiristytvä taloustilanne tulee aiheuttamaan haasteita tulevana tilikausina niin käyttötalouteen kuin investointeihin. Tarkastuslautakunta kysyy, miten tämä tulee vaikuttamaan talousarvionlaatomisperiaatteisiin, -raameihin ja koko prosessiin?

Selvitys:

Tulevana vuosina tiukkaa taloudenpitoa on tarpeen jatkaa. Vuodelle 2027 kaupunginhallitus linjasi raamipäätöksessään kesäkuussa 2026, että talousarvioon on sisällytettävä vähintään 1,6 miljoonan euron edestä pysyviä säästöjä. Jotta valtuustokauden loppuun mennessä talous olisi mahdollista saattaa tasapainoon, on vähintään vastaava määrä säästöä pystyttävä toteuttamaan kauden jokaisena talousarviovuonna.

Investointipainetta on tuleville vuosille runsaasti, suurimpina yksittäisinä investointeina Harjun alueen kehittämishanke, Mäntynummen kouluhanke sekä Länsiradan rakentaminen. Jaksotettavissa olevien investointien aikataulua on taloussuunnittelussa välttämätöntä arvioida kriittisesti velkaantumisen jarruttamiseksi.

Tarkastuslautakunnan arvio, konsernipalveluiden tavoitteet:

Konsernipalveluiden tavoitteita oli asetettuna kymmenen, joista toteutui vain neljä. Tarkastuslautakunta huomauttaa, että tavoite on asetettu saavutettavaksi tilikauden aikana. Näin ollen tavoitetta, jota ei saavuteta sille asetettuna aikana, ei tulisi raportoida ”käynnissä”, vaan ”ei toteutunut”.

Selvitys:

Konsernipalvelut pyrkii jatkossa saavuttamaan kaikki asetetut tavoitteensa. Mikäli tavoitteita ei saavuta, raportoidaan lopputulemasta selkeästi ja avoimesti toteuman mukaan.

Kaupunkirakennetoimiala

Tarkastuslautakunnan arvio:

Kaupunkirakenteen tavoitteita oli asetettu kahdeksan, joista toteutui kolme kappaletta. Eniten kehitettäviä toimenpiteitä toimialalla on kiinteistöihin liittyvissä asioissa. Tarkastuslautakunta suosittelee, että kaupunki laatii ja raportoi kokonaisvaltaisen kiinteistökartoituksen, jossa kiinteistöt arvioidaan määrän, käytön, kunnon, kustannusten ja strategisen merkityksen näkökulmasta, sekä kytkee kartoituksen tulokset sitovasti taloussuunnitteluun, investointiohjelmaan ja palveluverkkoratkaisuihin. Selvitysten tulee johtaa konkreettisiin toimeenpanopäätöksiin, erityisesti vajaakäyttöisten ja ydinpalveluihin kuulumattomien kiinteistöjen osalta, jotta kiinteistökannan taloudelliset riskit eivät jää pysyviksi ja hallitsemattomiksi.

Selvitys:

Kaupunkirakenteen tavoitteista teknisen lautakunnan alaiseen toimintaan kohdistui kolme. Nämä tavoitteet koskivat kestävästä taloudesta. Korjausvelkaa pienentävien investointien toimenpide toteutui kaupunkitekniikassa pääosin teknisen lautakunnan hyväksymän investointisuunnitelman mukaisesti. Tilakeskuksen PTS korjauksia jäi toteutumatta. Sote-kiinteistöjen yhtiöittäminen ei toteutunut, vaan neuvotteluille haettiin jatkoaikaa. Turhista kiinteistöistä luopumisen toimenpide ei edennyt odotusten mukaisesti johtuen päätöksenteosta ja valituksista.

Teknisen lautakunnan alainen toiminta:

Tarkastuslautakunnan arvio 1:

Tilinpäätöksen perusteella Lohjan kaupungilla jäi investointeja vuonna 2025 toteutumatta noin 5,5 milj. euroa, jolloin hankkeita mahdollisesti siirtyy tuleville tilikausille. Investointien kumuloituessa tuleville tilikausille kasvavat monenlaiset riskit, kuten palvelutuotannon keskeytykseen liittyvät riskit, mutta myös kustannusten nousuun ja rahoitukseen liittyvät riskit. Tarkastuslautakunta kysyykin, että paljonko Lohjalla on tuleville tilikausille siirrettyjä investointeja ja kuinka edellä mainitut riskit on kartoitettu?

Selvitys:

Kaupunkitekniikan osalta investoinnit toteutuivat lähes 100 %. Kaupunkitekniikan siirtyneitä kohteita olivat Hiidensalmi 2 kaava-alue, Liessaaren silta ja Lempolan työpaikka-alue. Tilakeskuksen osalta investoinneista jäi toteutumatta noin 3 milj. euroa. Tiukan kulukurin vuoksi PTS-investointeja jätettiin toteuttamatta n. 1,6 milj. euroa. Näitä toteutumattomia PTS-investointeja olivat mm. Metsolan koulun sisätilojen kunnostukset, Pusulan koulun katto ja lämmitysverkosto, Keskustan terveysaseman rakennusautomaatio, Ristin koulun automaatio, Pääkirjaston rakennusautomaatio, ilmanvaihto, sähkö ja valaistus, Köökin saneerausta sekä eri kohteiden valaistussaneerauksia. Muita siirrettyjä investointeja olivat mm. Oinolan koulukeskuksen sisäilmasaneeraus, Haikarin sauna ja Jugend huvila. Kohteissa, joissa investoinnin siirto tulevaisuuteen aiheuttaa isoimman taloudellisen riskin, on investoinnit pyritty toteuttamaan.

Tarkastuslautakunnan arvio 2:

Tilinpäätöksen mukaan hankinnat on tunnistettu Lohjan kaupungissa strategiseksi riskialueeksi, koska niihin liittyy merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, sopimusvastuita ja lainmukaisuusriskejä. Tarkastuslautakunta kysyy, onko hankintaprosessiin liittyvä ohjeistus ajan tasalla ja kuinka varmistetaan hankintalainsäädännön, hankintaohjeiden ja sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeiden noudattaminen?

Selvitys:

Hankintaohjeistusta on tarkennettu ja toimintamalleja kehitetty. Hankintatoiminnan kehittäminen jatkuu edelleen vuonna 2026.

Tarkastuslautakunnan arvio 3:

Kaupungin kiinteistökantaa koskeva kokonaiskuva (käyttöaste, kunto, korjausvelka ja taloudelliset vaikutukset) ei arviointiaineiston perusteella hahmotu yhtenäisenä kokonaisuutena, eikä ole selkeästi osoitettavissa, miten kiinteistöihin liittyvä suunnittelu kytkeytyy palveluverkon muutoksiin ja pitkän aikavälin taloussuunnitteluun. Tarkastuslautakunta kysyy, onko kaupunginhallituksella käytössään kiinteistöihin liittyvä kokonaisvaltainen suunnitelma, jossa huomioidaan tulevat palveluverkon muutokset ja säilytettävät, sekä myytävät / purettavat kiinteistöt? Miten kaupunginhallitus varmistaa, että kaupungin kiinteistökantaa koskeva tieto on ajantasaista sekä että kiinteistöjen kuntoon, käyttöön ja korjausvelkaan liittyvät taloudelliset riskit huomioidaan systemaattisesti päätöksenteossa ja taloussuunnittelussa?

Selvitys:

Kiinteistöjen käyttöön liittyen odotetaan palveluverkkoselvityksen valmistumista. Kiinteistökantaan on tehty PTS-suunnitelmat ja suunnitelmaa noudatetaan päätöksenteon sallimissa rajoissa.

Tarkastuslautakunnan arvio 4:

Tarkastuslautakunta arvioi, että osassa toiminnallisia tavoitteita mittarit kuvaavat tehtyjä toimenpiteitä tai prosesseja, mutta eivät mahdollista tavoitteen toteutumisen arviointia suhteessa valtuuston asettamaan päämäärään. Tämän seurauksena raportoidun toteuman ja asetetun tavoitetaso välistä suhdetta ei pystytä arvioimaan johdonmukaisesti. Tarkastuslautakunta kysyykin, miten tavoiteasetantaa voisi kehittää siten, että valtuuston asettamat tavoitteet, niiden mittarit ja raportoidut toteumat ovat keskenään johdonmukaisia siten, että tavoitteiden saavuttamista voidaan arvioida luotettavasti ja vertailukelpoisesti? Tilinpäätöksessä on esitetty sellaisia toimialakohtaisia tavoitteita, joista kuitenkin puuttuu tavoitteen toteutumista koskeva raportointi kokonaan.

Selvitys:

Teknisen lautakunnan alaisen toiminnan mittarit ja raportoidut toteumat ovat keskenään johdonmukaisia siten, että tavoitteiden saavuttamista voidaan arvioida luotettavasti ja vertailukelpoisesti.

Kaupunkikehityslautakunnan alainen toiminta:**Tarkastuslautakunnan arvio:**

Tarkastuslautakunta arvioi, että osassa toiminnallisia tavoitteita mittarit kuvaavat tehtyjä toimenpiteitä tai prosesseja, mutta eivät mahdollista tavoitteen toteutumisen arviointia suhteessa valtuuston asettamaan päämäärään. Tämän seurauksena raportoidun toteuman ja asetetun tavoitetaso välistä suhdetta ei pystytä arvioimaan johdonmukaisesti. Tarkastuslautakunta kysyykin, miten tavoiteasetantaa voisi kehittää siten, että valtuuston asettamat tavoitteet, niiden mittarit ja raportoidut toteumat ovat keskenään johdonmukaisia siten, että tavoitteiden saavuttamista voidaan arvioida luotettavasti ja vertailukelpoisesti? Tilinpäätöksessä on esitetty sellaisia toimialakohtaisia tavoitteita, joista kuitenkin puuttuu tavoitteen toteutumista koskeva raportointi kokonaan.

Selvitys:

Kaupunkikehityslautakunnan alaisessa toiminnassa on pyritty esittämään tavoitteen toteutumista kuvaava raportointi kaikkien toimialojen osalta. Koska tarkastuslautakunta on kuitenkin puuttunut asiaan, tullaan raportointiin kiinnittämään tarkempaa huomiota jatkossa. Tavoiteasetannan kehittämistä johdonmukaisemmaksi ja paremmin keskenään vertailtavaksi pidetään hyvänä ja kannatettavana. Tähän voisi olla ratkaisuna laajempi yhteistyö tavoitteita asettaessa.

Tarkastuslautakunnan arvio:

Tarkastuslautakunta katsoo, että kaupunki voisi tehdä enemmän yhteistyötä hyvinvointialueen, järjestöjen ja seurakunnan kanssa nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tarkastuslautakunta kysyy, miten ja millaisin toimenpitein kaupunki edelleen vahvistaa laaja-alaista ja moniammatillista yhteistyötä hyvinvointialueen, järjestöjen ja seurakunnan kesken?

Selvitys:

Tarkastuslautakunnan huomio on hyvä ja yhteistyötä voitaisiin tehdä (ja tehdäänkin jo) esimerkiksi kaavoituksessa. Kaavoitusprosesseissa laaja osallistaminen kuuluu luontevasti osaksi prosessia ja tällöin yhteistyö eri toimijoiden välillä konkretisoituu. Samalla voi syntyä oivalluksia esimerkiksi kaupunkiympäristön laajempaankin kehittämiseen.

Ympäristöterveys- ja työllisyys- ja elinkeinolautakuntien alainen toiminta:

Tarkastuslautakunta ei ole arviointikertomuksessa esittänyt suoraan ympäristöterveyslautakuntaa tai työllisyys- ja elinkeinolautakuntaa koskevia havaintoja. Arviointiraportin lopussa esitetyt kysymykset tavoitteiden toteutumisesta, yhteistyöstä ja taloudesta koskettavat kuitenkin kaikkia lautakuntia.

Alla on esitetty ympäristöterveys- ja työllisyys- ja elinkeinolautakuntien selvitykset tarkastuslautakunnan yleisiin huomioihin

Tarkastuslautakunnan arvio, tavoitteiden toteutuminen:

Tarkastuslautakunta arvioi, että osassa toiminnallisia tavoitteita mittarit kuvaavat tehtyjä toimenpiteitä tai prosesseja, mutta eivät mahdollista tavoitteen toteutumisen arviointia suhteessa valtuuston asettamaan päämäärään. Tämän seurauksena raportoidun toteuman ja asetetun tavoitetaso välistä suhdetta ei pystytty arvioimaan johdonmukaisesti. Tarkastuslautakunta kysyykin, miten tavoiteasetantaa voisi kehittää siten, että valtuuston asettamat tavoitteet, niiden mittarit ja raportoidut toteumat ovat keskenään johdonmukaisia siten, että tavoitteiden saavuttamista voidaan arvioida luotettavasti ja vertailukelpoisesti? Tilinpäätöksessä on esitetty sellaisia toimialakohtaisia tavoitteita, joista kuitenkin puuttuu tavoitteen toteutumista koskeva raportointi kokonaan.

Työllisyys- ja elinkeinolautakunnan selvitys:

Painopistealueet ja strategiset tavoitteet ovat hyviä ja ylätasolta toimintaa ohjaavia. Samalla ne ovat kuitenkin laajoja ja välttämättä kaikkien niiden soveltaminen käytäntöön lakisääteisessä toiminnassa voi olla haastavaa.

Koska yleinen työmarkkinatilanne on ollut pitkään heikko ja esimerkiksi alueellisten muutostilanteiden ja sitä kautta työvoiman vähentämistarpeiden ennakointi on käytännössä mahdotonta ja koska työllisyyspalvelut ei voi asettaa asiakasmäärälle ylärajaa, on määrällisten tavoitteiden asettaminen ja myös saavuttaminen hyvin haastavaa. Käytännössä toiminnassa pyritään keskittymään siihen, että välttämättömät lakisääteiset tehtävät saadaan hoidettua määräajassa. Lisäksi vuotta 2025 koskevat tavoitteet on tullut asettaa vuoden 2024 puolella, jolloin TE-palvelut eivät vielä olleet siirtyneet valtiolta kunnille.

Työllisyyspalvelut tulee jatkossa kiinnittämään tarkempaa huomiota siihen, että esitettyjen tavoitteiden toteutumisen raportointi on aukottomampaa.

Ympäristöterveyslautakunnan selvitys:

Valtuuston asettamat painopistealueet ja strategiset tavoitteet koetaan ympäristöterveyspalveluissa melko laaja-alaisiksi ja monesti vaikeiksi soveltaa käytäntöön toiminnossa, jossa toteutetaan tiukasti määriteltyä lakisääteistä tehtävää. Lohjan ympäristöterveyspalvelut on vuosittain toteuttanut valtuuston tavoitteiden mukaisia toimenpiteitä, joiden edistymisestä on kerrottu ympäristöterveyslautakunnalle neljännesvuosiraporteissa.

Tarkastuslautakunnan arvio, yhteistyö:

Tarkastuslautakunta katsoo, että kaupunki voisi tehdä enemmän yhteistyötä hyvinvointialueen, järjestöjen ja seurakunnan kanssa nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tarkastuslautakunta kysyy, miten ja millaisin toimenpitein kaupunki edelleen vahvistaa laaja-alaista ja moniammatillista yhteistyötä hyvinvointialueen, järjestöjen ja seurakunnan kesken?

Työllisyys- ja elinkeinolautakunnan selvitys:

Lohja-Karkkila työllisyyspalvelut tekee säännöllistä yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa liittyen muun muassa työttömien terveystarkastuksiin sekä monialaisten palvelujen (TYMtoiminta) järjestämiseen. Esihenkilötason yhteistapaamisissa käydään läpi yhteistyön sujuvuutta ja kehittämistarpeita sekä seurataan palvelujen toteutumista. Vastaavasti asiantuntija- ja asiakastyön rajapinnan yhteistyössä kehitetään arjen yhteistyörakenteita.

Ympäristöterveyslautakunnan selvitys:

Lohjan ympäristöterveyspalveluilla on hyvät kontaktit hyvinvointialueen toimijoihin, yhteistyötä ja tapaamisia on laajasti ja säännöllisesti.

Hyvinvointialueen infektioidentorjuntayksikön kanssa yhteistoiminta on vakiintunutta. Yksiköt selvittävät yhdessä tartuntatapauksia ja epidemioita. Ympäristöterveyspalveluiden toiminta-alueen epidemiatyöryhmä kokoontuu aikataulutetusti vuosittain.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen ja kolmen alueella toimivan ympäristöterveydenhuollon yksikön kesken on vuonna 2026 aloitettu kahdesti vuodessa toteutettavat tapaamiset, joissa käsitellään hyvinvointialueen ja ympäristöterveysviranomaisten välistä yhteistyötä eri teemoissa kuten ehkäisevässä päihdetyössä, onnettomuuksien ehkäisyssä, asunnottomuuden ehkäisyssä, sekä ikääntyneiden ja lapsiperheiden haastavissa tilanteissa, jotka vaativat moniammatillista yhteistyötä.

Ympäristöterveydenhuollolla on edustus hyvinvointialueen valmiussuunnittelun ja varautumisen työryhmissä, jotka kokoontuvat neljännesvuosittain.

Tarkastuslautakunnan arvio, talous:

Työllisyys- ja elinkeinolautakunnan selvitys:

Lohja-Karkkila työllisyyspalvelujen osalta talousraamissa pysytään, mikäli erityisen poikkeavaa, yleensä valtakunnallisesti työllisyystilannetta runsaasti heikentävää, ei tapahdu. Näissä tilanteissa

mahdolliset muutostarpeet nostetaan erikseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Työllisyyspalvelut on sitoutunut kaupungin talouskurin noudattamiseen sille annettujen reunaehtojen mukaisesti.

Ympäristöterveyslautakunnan selvitys:

Ympäristöterveyspalvelut pysyy yleensä asetetussa talousraamissa, ellei tapahdu jotain poikkeavaa. Esimerkiksi suuren talousvesiepidemian selvittäminen voisi edellyttää ennakoimatonta lisärahoitusta. Yhteistoiminta-alueen kuntien maksuosuudet määrittyvät asukaslukuperusteisesti. Jos toimintakate poikkeaa yli 5 % budjetista, maksetaan kunnille hyvitys tai kerätään kunnilta lisämaksut jakoperusteiden mukaisesti.

Alueen eläinlääkärivastaanotot eivät ole kaikilta osin ajanmukaisia. Vastaanottojen päivittäminen aiheuttaa investointitarvetta. Vaihtoehtona on harkita muutoksia palveluverkkoon tai toiminnan toteutustapaan. Muutokset edellyttävät sopijakuntien yksimielistä päätöstä.

Sivistystoimiala:

Tarkastuslautakunnan arvio:

Sivistystoimialan tavoitteita oli asetettu kuusi, joista toteutui kuusi. Tarkastuslautakunta arvioi, että palvelutarpeen ja henkilöstömäärän mitoituksen systemaattinen yhteensovittaminen on välttämätöntä kaupungin talouden ja toiminnan kestävyuden turvaamiseksi tulevilla tilikausilla. Keskeistä on myös varmistaa, että selvitykset ja kehittämistoimet johtavat aidosti mitoitusta, toimintatapoja ja palveluverkkoa koskeviin päätöksiin, eikä kehittämistyö jää irralliseksi suunnitteluksi ilman vaikutusta kaupungin talouden tasapainottamiseen.

Selvitys:

Tarkastuslautakunta on nostanut esille tuloksellisuutta edistävinä toimialan toimenpiteinä:

- + Palvelujen laatu ja asiakastyytyväisyys ylittivät asetetut tavoitetasot*
- + Lasten ja nuorten palveluiden kehittämistoimenpiteet*
- + Varhaiskasvatuksen palvelujen saatavuus ja osallistumisaste*
- + Monipuolisen liikunnan, kulttuurin ja vapaa-ajan palveluiden asiakastyytyväisyyden parantaminen*

Kehittämistä edellyttäviä toimenpiteitä ovat:

- Varhaiskasvatuksen pätevien opettajien lisääminen*
- Erityisen tuen piirissä olevien oppilaiden kelpoisen henkilöstön saatavuus - Suunnitelmat vähenevän lapsimäärän huomioimisesta ja vaikutuksista Varhan ja opetushenkilöstön henkilöstökuluihin*

Talouden toteuman osalta tarkastuslautakunta toteaa toimintakatteen olleen -117 miljoonaa euroa, mikä alitti muutetun talousarvion noin 2,4 miljoonalla eurolla. Talousarvion alitus perustui kuitenkin lähes kokonaan toimintatuottojen merkittävään ylitykseen, ei toimintakulujen alittumiseen, mikä on arvioinnin kannalta olennainen havainto.

Toimintatuottoja kertyi 12,5 miljoonaa euroa eli noin 3 miljoonaa euroa muutettua talousarviota enemmän. Ylitys muodostui pääosin myyntituotoista sekä saaduista tuista ja avustuksista.

Toimintakulut sen sijaan ylittyivät noin 0,6 miljoonalla eurolla, mikä johtui erityisesti henkilöstökulujen sekä sisäisten palvelujen ostojen kasvusta.

Tarkastuslautakunnan antaman arvion perustella voidaan todeta, että sivistyslautakunnan alaiselle toiminnalle asetetut toiminnalliset ja taloudelliset vastuut on toteutettu vuoden aikana kiitettävällä tavalla. Tarkastuslautakunnan tekemien huomioiden perusteella lautakunnan vastuulla olevien palveluiden järjestämisestä tehtävä raportointi on hyvän hallintotavan mukainen ja antaa kattavan kuvan kasvun ja oppimisen tulosalueella järjestettävien palveluista sekä niiden laadusta ja asiakastyytyväisyydestä.

Tarkastuslautakunta antaa myös kokonaisuutena positiivisen arvion lautakunnan vastuulla olevan toiminnan talouden hoidosta sekä sitä koskevasta raportoinnista. Toimintakulujen ylitystä voidaan pitää maltillisena toimialan kokoon nähden (0,46 % budjetista). Sivistyspalveluiden kustannuskehitystä on viime vuosina saatu hyvin hillittyä ja vuonna 2025 toimintakulut kasvoivat vain 0,7 %:lla edellisvuoteen verrattuna. Tarkastuslautakunta on myös huomionnut laajan kasvatuksen ja opetuksen palveluita koskeneen tuen uudistuksen, joka vaikutti merkittäväällä tavalla kasvun ja oppimisen tulosalueen kustannuskehitykseen vuoden 2025 aikana.

Varhaiskasvatuksen pätevien opettajien ja erityisen tuen henkilöstön saatavuus on pysynyt haastavana, mutta varhaiskasvatuksen lastenhoitajien osalta tilanne on kuluvana vuonna parantanut. Saatavuutta pyritään parantamaan mm. kilpailukykyisellä palkkauksella, johtamisjärjestelyillä sekä työhyvinvointia kehittämällä.

Palvelutarpeen sekä henkilöstömäärän ja -kulujen arviointia lapsimäärän vähentyessä tehdään mm. meneillään olevassa palveluverkkotyössä tilojen käytön ohella. Sisäisten palveluntuottajien kanssa on lisätty vuoropuhelua mm. pitämällä säännöllisiä yhteispalavereita ja vahvistamalla tuotettavien palveluiden yhteistä suunnittelua.

Tarkastuslautakunnan huomiot teemoittain:

Tarkastuslautakunnan arvio, konserniyhtiöt:

Vuonna 2025 suurin osa konserniyhtiöistä saavutti sille asetetut perustason taloudelliset tavoitteet, mutta useissa yhtiöissä tavoitteiden toteutuminen jäi osittaiseksi tai heikkeni. Erityisesti Loherin osingonmaksukyvyn heikkeneminen sekä liikuntayhtiöiden kasvava riippuvuus kaupungin avustuksista heikentävät konsernin taloudellista kestävyyttä. Vuokra-asunnot Oy toimi konsernin taloudellisena tukipilarina, mutta senkin rahoitusasema edellyttää tulevana vuosina tarkkaa seurantaa. Vuokra-Asunnot Oy muodostaa konserniyhtiöiden lainojen ja vuokravastuiden määrästä suurimman osan, joten yhtiön talouden heikkeneminen voi muodostaa riskin koko kaupunkikonsernille. Konsernin taloudellinen kehitys korostaa omistajaohjauksen, yhtiökohtaisen talousriskien arvioinnin ja tavoitteiden taloudellisen mitattavuuden vahvistamisen tarvetta.

Selvitys:

Tarkastuslautakunnan huomiot liittyen konserniyhteisöihin ovat perusteltuja. Osa konserniyhteisöjen toiminnasta on suhdanneherkkää, mikä edellyttää tarkkaa seurantaa ja hyvää ja nopeaa valmiutta omistajaohjauksen antamiseen. Omistajaohjauksen rakenteita kehitetään

yhteistyössä konserni- ja omaisuusjaoston kanssa, jolle konserniyhtiöt myös säännöllisesti toiminnastaan ja taloudestaan raportoivat.

Lisäksi on tunnistettu tarve mahdollistaa täydentävää koulutusta konserniyhteisöissä toimiville, nimetyille edustajille, jotta mahdolliset riskit tunnistetaan ajoissa.

Tarkastuslautakunnan arvio, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen:

Lohjalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sisältyvä ennaltaehkäisevä työ on parantanut erityisesti lasten ja nuorten terveystietoisuutta, mutta samanaikaisesti mielenterveysongelmat, nuorten syrjäytyminen, työttömyys ja koettu turvattomuus ovat lisääntyneet. Tulosindikaattorit ja Hyte -kerroin jäivät edelleen alle maan keskiarvon. Hyte -kertoimen valtionosuus on kasvanut tasaisesti viime vuosina, mutta asukasta kohden laskettuna Lohjalaiset saavat maan kaikkien kuntien keskiarvoa vähemmän valtionosuutta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Lohjan laajan hyvinvointikertomuksen perusteella nuorten, erityisesti alle 15-vuotiaiden, rikosepäilyt ovat kasvaneet nopeasti ja ovat selvästi korkeammalla tasolla kuin vertailualueilla. Samanaikaisesti turvattomuuden kokemus on lisääntynyt sekä aikuisilla että nuorilla ja siihen liitetään rikollisuuden ohella päihteiden käyttö, nuorisojoukot ja elinympäristö.

Selvitys:

Lohjan vuoden 2026 valtionosuutta määrittävä Hyte -kerroin on 68 (koko maa 67,2) ja valtionosuus 21,0 € / asukas (koko maa 20,68 € / as.). Lohjan edellisvuoden lukemiin (Hyte -kerroin 59, valtionosuus 18,2 € / as.) verrattuna nousu on ollut molempien osalta merkittävä. Myös tulosindikaattorien pistemäärä on noussut edellisvuodesta kuusi pistettä tasolle 48 (koko maa 51,81). Tulosindikaattorien parantaminen vaatii pitkäjänteistä ja monitoimijasta ennaltaehkäisevää työtä ja muutokset näkyvät viiveellä, mikä on tärkeää huomioida tuloksia arvioitaessa.

Työttömyyden osalta on huomioitava, että työmarkkinatilanne on ollut vuosina 2025–2026 valtakunnallisesti haastava. Heikko suhdanne on näkynyt avoimien työpaikkojen vähäisenä määränä, työnantajien varovaisuutena rekrytoinneissa sekä irtisanomisina ja muutosneuvotteluina. Työttömyysjaksot ovat pitkittyneet ja etenkin pitkäaikaistyöttömien tilanne on heikentynyt huomattavasti. Työllisyyspalvelujen kaikille työnhakijoille tarjoamien kattavien työllistymistä tukevien palveluiden lisäksi heikossa työmarkkinatilanteessa olevien työllistymistä tuetaan Lohjalisällä. Työllisyyspalveluissa on myös panostettu työkykyhaasteiden tunnistamiseen ja asiakkaiden ohjaamiseen soveltuvien palveluiden ja tarvittaessa sairaus- tai työkyvyttömyysetuuden piiriin.

Myös nuorten työnhakijoiden siirtyminen työelämäänsä on merkittävästi vaikeutunut. Työnhakijanuorten Ohjaamoon keskitettyjen tukipalvelujen (mm. valmennus, työpajatoiminta) lisäksi nuorten työllistymistä on edistetty vuoden 2026 alusta käyttöön otetulla nuorten rekrytointituella.

Nuorten mielenterveysongelmien ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi Ohjaamossa ja kaupungin nuorisotyössä tehdään tiivistä yhteistyötä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen aikuisten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden kanssa tiedonvaihtoa sekä ohjausprosesseja tiivistäen. Viikosta 43 alkaen nuorille tarjotaan yhteistyössä seurakunnan kanssa myös Walk In kertaterapiapalveluita.

*Nuorisotyön laajasti kunnan eri asukasalueilla toteutuvien peruspalveluiden (mm. nuorisotalotoiminta ja kouluilla sekä verkossa tehtävä nuorisotyö) lisäksi nuorisotyö jalkautuu nuorten pariin perjantai-iltaisina ja tarvittaessa muulloinkin lisätäkseen yleistä turvallisuutta ja tehostaakseen varhaista puuttumista. Nuorten päihteettömiä toimintoja kuten Fu****weekend*

järjestetään vaihtoehtoiseksi toiminnaksi valvomattomille nuorten omaehtoisille kokoontumisille, joissa saattaa usein ilmetä lieveilmiöitä. Poikkeihallinnollisella Ankkuri-toiminnalla on saatu koulut tietoisiksi mm. rikosilmoitusprosesseista, jotta nuori saadaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ohjattua Ankkuri-toimintaan, ja näin ehkäistään ongelmien kasaantumista. Tämä tietoisuuden lisääminen rikosilmoituksen hyödyistä selittää ainakin osittain nuorten rikosepäilyjen kasvun Lohjalla.

Tarkastuslautakunnan arvio, henkilöstö:

Lohjan kaupungin henkilöstömäärä kasvoi vuonna 2025 maltillisesti. Henkilöstörakenne säilyi vahvasti sivistystoimialapainotteisena. Sairauspoissaolot vähenivät lievästi, mutta niiden taso on edelleen korkea ja poissaolot kasautuvat pienelle osalle henkilöstöä, erityisesti pitkittyneinä poissaoloina. Työhyvinvoinnin keskeiset riskit liittyvät toimialakohtaiseen kuormitukseen, väkivalta- ja uhkatilanteisiin sekä työn rakenteisiin, eikä myönteisestä kehityksestä huolimatta tilannetta voida pitää kestäväenä. Tarkastuslautakunta suosittelee toimialakohtaista työkyky- ja turvallisuusjohtamista sekä nykyistä läpinäkyvämpää toimialatasoista raportointia riskien ja toimenpiteiden kohdentamiseksi ja työhyvinvoinnin parantamiseksi.

Selvitys:

Valtuuston hyväksymässä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa asetettiin 1.1.2026 alkaen seurattavia mittareita työkykyjohtamisen ja työhyvinvoinnin tilan arvioimiseksi. Käytännön toteumaa arvioidaan mm. turvallisen tilan periaatteiden käyttöönoton, Wpro-tilastojen ja vuosittaisen työhyvinvointikyselyn avulla. Työsuojelutoimikunnassa käydään kuukausittain läpi työsuojelun ja työterveyshuollon tuottama tilannekuva. Seurattavia mittareita ovat tapaturmatilastot, ilmoitusmäärät sekä työterveyshuollon sairauspoissaoloraportit.

Arviointikertomuksessa esille otetut työkyky- ja turvallisuusjohtamista sekä nykyistä läpinäkyvämpää toimialatasoista raportointia riskien ja toimenpiteiden kohdentamista ja työhyvinvoinnin parantamista tukevat toimenpiteet otetaan osaksi vuosille 2027-2030 laadittavaa työsuojelun toimintaohjelmaa. Ohjelma valmistellaan henkilöstöjaoston hyväksyttäväksi vuoden 2026 lopulla.

Työkykyjohtamisen edistämiseksi käynnistettiin vuoden 2025 lopulla pilotointi, jonka puitteissa henkilöstöyksikköön rekrytoitiin kaksivuotisen pilottijakson ajaksi työkykyasiantuntija. Hänen asiantuntemuksensa avulla työterveyshuollon kirjoittamat sairauspoissaolot ovat 1-7/2026 tilastojen mukaan laskeneet 1,1 sairauspäivää per työntekijä. Taloudellisen vaikutuksen arvioidaan laskennallisesti olevan noin 0,7 miljoonaa euroa. Pitkittyneiden sairauspoissaolojen hallintaa on vahvistettu työterveyshuollon, työkykyasiantuntijan ja esihenkilöiden kolmikantatapaamisissa, joissa on ohjattu esihenkilöitä tunnistamaan työkykyriskit nykyistä varhaisemmin sekä lisäämään varhaisen tuen, työhön paluun tuen ja korvaavan työn mahdollisuuksien käyttöä.

Työterveyshuollon ylilääkäri sekä vastuuhoitaja tapaavat toimialojen johtoryhmiä kaksi kertaa vuodessa (kevät ja syksy) tilannekuvaraportoinnin käsittelemiseksi.

Elokuussa 2026 on työkykyasiantuntijan johdolla käynnistetty esihenkilöille kohdennettu työkykyjohtamisen koulutusohjelma. Sen avulla pyritään vahvistamaan esihenkilöiden työkykyjohtamisen perustaitoja ja ohjaamaan esihenkilötyötä ennakoivaan työkykyjohtamiseen.

Kokonaisuutena Lohjan kaupungin työturvallisuuden ja työkyvyn tuen rakenteita on uudistettu vuoden 2026 aikana. Uudistuksen myötä muodostetaan vahva perusta turvalliselle, terveelliselle ja työkykyä edistävälle työympäristölle sekä henkilöstön työssä jaksamiselle.

Tarkastuslautakunnan arvio, HINKU-tavoitteiden toteutuminen:

Lohjan kaupunki on edennyt HINKU-tavoitteissaan vähentäen kasvihuonekaasupäästöjä noin 51 % vuoden 2007 tasosta, mutta päästökehityksen hidastuminen viime vuosina muodostaa olennaisen riskin 80 %:n päästövähennystavoitteen saavuttamiselle vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2025 ilmastotyön strategista ohjausta vahvistettiin hyväksymällä HINKU 3.0 -ilmasto-ohjelma sekä vakiinnuttamalla ilmastobudjetointi osaksi investointiohjausta, mutta toimenpiteiden vaikuttavuus ei ole vielä realisoitunut riittävänä päästövähennystahtina. Erityisiä haasteita liittyy liikenteen päästöihin, vanhaan rakennuskantaan sekä siihen, että osa keskeisistä toimenpiteistä viivästyy tai jää toteutumatta. Talouden kiristyminen lisää riskiä siitä, että ilmastotyöhön kohdennettavat resurssit eivät suuntaudu riittävästi kaikkein vaikuttavimpiin päästövähennystoimiin.

Selvitys:

Tarkastuslautakunnan huoli päästövähennystahdista on perusteltu. HINKU 3.0 -ohjelma ja ilmastobudjetointi vahvistavat ilmastotyön ohjausta, mutta 80 prosentin tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että toimenpiteet toteutuvat ja niiden vaikutukset näkyvät päästökehityksessä. Päästövähennykset ovat tavoitetta lähestyttäessä aiempaa vaikeampia. Erityisesti liikenteen päästöt riippuvat suurelta osin ajoneuvokannan käyttövoimien muutoksesta, johon kaupungin suora vaikutus on rajallinen. Kaupunki voi kuitenkin vaikuttaa liikenteen päästöihin kaupunkisuunnittelulla, joukkoliikennettä tukemalla sekä kävelyä ja pyöräilyä edistämällä. Kaupungin tulee seuraavan viiden vuoden aikana kohdentaa käytettävissä olevat voimavarat vaikuttavimpiin toimiin ja keskittyä erityisesti seuraaviin: rakentamisen päästöjen vähentämiseen, kiertotalousratkaisuihin, massakoordinaatioon, joukkoliikenteeseen sekä hankintojen vähähiilisyyteen. Myös uusiutuvan energian toimijoiden sijoittuminen Lohjalle edistää päästötavoitteen saavuttamista.

Tarkastuslautakunnan arvio, sisäinen valvonta:

Lohjan kaupungin sisäinen tarkastus on todennut kevään 2026 aikana merkittäviä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan puutteita koskien kaupungin edellisten vuosien hankintoja. Merkittävin puute liittyy sopimusvalvontaan ja sopimushallintaan erityisesti hankinnoissa ja pitkäkestoisissa sopimuksissa. Puutteet sopimusten toteutumisen seurannassa ja dokumentoinnissa lisäävät taloudellisia ja oikeudellisia riskejä sekä heikentävät valvonnan ennaltaehkäisevää vaikutusta. Tarkastuslautakunta painottaa ajankohtaisen ohjeistuksen, koulutuksen, viestinnän ja johdon aktiivisen otteen merkitystä sisäisen valvonnan toimivuuden varmistamisessa.

Selvitys:

Sisäisen tarkastuksen näkemyksen mukaan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa esitetyt huomiot vastaavat hankintojen tarkastuksessa tehtyjä havaintoja. Tarkastuksessa tunnistettiin kuitenkin kehittämistarpeita myös laajemmin hankintaprosessin eri vaiheissa ja niitä tukevissa sisäisen valvonnan menettelyissä. Sopimusvalvontaan ja sopimushallintaan liittyvät puutteet muodostivat yhden tarkastuksessa tunnistetun merkittävän kehittämiskohteen. Tarkastuksen havaintojen perusteella voidaan pitää perusteltuna tarkastuslautakunnan näkemystä siitä, että ajantasainen ohjeistus, osaamisen kehittäminen, toimiva seuranta ja johdon aktiivinen ohjaus ovat keskeisiä sisäisen valvonnan edelleen kehittämisessä hankintatoimessa.

Tarkastuslautakunnan arvio, TE-kustannukset:

Työ- ja elinkeinopalveluiden siirtyminen kunnille 1.1.2025 alkaen aiheutti Lohjan kaupungille merkittäviä ja ennakoitua suurempia kustannuksia jo ensimmäisenä toteutusvuonna.

Tilinpäätöksen perusteella erityisesti työttömyysetuuksien kuntaosuudet sekä palkkatukimenot ylittivät talousarviossa varatut määrä rahat, joka heikensi kaupunkikehityslautakunnan käyttötalouden toteumaa. Kustannusylityksiin vaikuttivat heikentynyt työllisyystilanne sekä aiempina vuosina tehdyt valtion palkkatukipäätökset, joiden taloudelliset sidonnat realisoituivat kunnalle. Tarkastuslautakunta toteaa, ettei TE-uudistus ollut kaupungille kustannusneutraali ja siihen liittyy jatkossa merkittäviä taloudellisia riskejä, jotka edellyttävät tulevana vuosina tiivistä seuranta ja ennakointia.

Selvitys:

Työttömyysetuuksien kuntaosuusmaksujen lisääntymiseen on vaikuttanut paitsi yleinen heikko työmarkkinatilanne ja siitä johtuva työttömyyden lisääntyminen sekä työttömyysjaksojen pitkittyminen myös työttömyysturvan kuntaosuusmaksujen määräytymisperusteen muuttuminen sekä rahoitusvastuun alkaminen aiempaa aikaisemmassa vaiheessa. Tämä on lisännyt kuntien vastuuta työttömyysetuuksien rahoituksesta ja kustannusten ennakointi on hyvin hankalaa. Työllisyydenhoidon kustannukset muodostuvat paitsi työllisyysalueen toiminnasta ja lakisääteisten palvelujen tuottamisesta myös Lohjan kaupungin itsensä rahoittamista työllistymistä edistävästä toimenpiteistä, kuten Lohja-lisä sekä työvoimapalvelulain mukaiset starttiraha, 55 vuotta täyttäneiden työllistämistuki sekä palkkatuki. Talousarviota vuodelle 2025 laadittaessa syksyllä 2024 eivät valtiolta siirtyvät sidonnat olleet vielä tiedossa, joten niitä ei valitettavasti ole pystytty huomioimaan.

Lohjan kaupunki jatkaa myös työllisyyspalveluiden osalta tiivistä seuranta ja ennakointia, vaikka yleisen työmarkkinatilanteen vaihteluiden aiheuttamat muutokset ovat haasteellisia ennakoitavia. Lohja-Karkkila työllisyyspalvelut pyrkii ennaltaehkäisemään työttömyysjaksojen pitkittymisiä mm. reagoimalla nopeasti yritysten muutostilanteisiin ja panostamalla pitkään työttömänä olleiden työnhakijoiden tilanteiden selvittämiseen ja verkostoyhteistyöhön.